

que la *gravitat* de les mies dolors a totes les altres avançen», «en la temprança haja plaer, en la laujeria actoritat, --- en la repressió caritat, en lo consell fe, --- en lo seure manera, en lo anar *gravitat*», JoMartorell (Ag. I, 64; II, 163); «ab molt *gravitat* e prudència ho explica», JnEsteve (*Li. Eleg.*, a. 1472, k-5-a); «*gravitat*: autoritat», Busa-N. 1507, D-1-3; *gravedat*, DTò., Lacav., Belv., Lab. 1839; Fabra, *Gram.* 1912, admetia *gravitat* o *gravelat*, però la llengua ja s'estava decidint per aquest, únic admès en el DOrt. 1917. *Grevar*; *grevança*. *Engrevir*; *agribir*; *desengrevir* (rats).

Des d'antic es digué *greujar* o *agreujar*, provinents d'un ll. vg. *GREVIARE (o *AGGREVIARE) del qual provenen també l'oc. ant. *greujar*, fr. ant. *gregier*, cast. 15 *agraviar* i port. *agrar* 'infligir un greuge' (cf. *estudar* 'estudiar' etc.): de *greujar* n'hi ha un parell de cites del S. XIV en *AlcM*, i ja n'hi ha un cas en Cerverí de Girona (c. 1270): «car qui troba metzina / contra mal e no pren / blasme n'a de la gen; / e cell qui-s sent 20 *greujar* / deu mantenè cercar / tot ço qui contrast sia / a sa greu malaltia», *Faula del Rossinyol*, v. 17 (i facs. del Canç. d'Urgell, en Llabrés, *Est. Hist.*, p. xxii).

Després aviat es generalitza *agreujar*, que ja trobem en el S. XIII; en Llull, amb el sentit de 'injuriar': «Lo 25 rey --- ac temor que no fos contra justícia --- e per açò dix --- —A honrar me cové justícia; e si perdó, tem que no faça desonor a justícia; e si no perdó, tem que justícia no sia *agreujada* per ço cor no obeesc a misericòrdia, sa sor» (*Blanq.*, NCl. II, 100.27). Llavors també amb el sentit, després antiquat, de 'gravar': «lo testador no pot *agreujar* son legatari, sinó en aytant com li lexa en son testament», *CostTort.* (ed. Ol., 278); ja a l'Edat Mitjana a penes es troba més que el primer: 30 «puix lo meu cor ha tant fallit que és stat causador de tant *agreujar* la vostra singular persona», «la femeníl condició promptament no pogué resistir que no demostràs ésser molt *agreujada*», JoMartorell (II, 70, 13). *Agreujador*; *agreujament*; *agreujant*.

De l'arcaic *greujar* deriva el subst. postverbal *greuge* 40 'injúria, ofensa greu', que ja apareix en Jaume I i algun altre text molt antic; i és possible que fos usat per Llull però no n'hi sé més que un ex. insegur, pel fet de trobar-se en la part del *Blanq.* no transmesa, més que en l'ed. valenciana modernitzada; el fet, però, de figurar-hi en el sentit (després inusitat, però no inesperat) de 'aflicció, duresa', torna versemblant l'autenticitat lulliana del mot: «se sdevé que hom cuyda perseverar en fer aspra vida ans que senta lo *greuge* e-l treball que-l cors ha --- e quant sent los treballs, torna a 50 les benanances corporals» (NCl., cap. 5, 59.24); acceptió normal ja en JoMartorell: «¿quin *greuge* porà pendre lo Emperador de ço que-s fa justament e sens engan de difamació?» (Ag. II, 206).

En reprendre vigor la llengua literària, en el S. XIX, 55 tant *agreujar* com *greuge* eren desusats (Belv. i Labèrnia els donen com a antiquats); fins els millors escriptors de la Renaixença empraven la forma *agraviar* i *agravi*, que no xocava, pel fet d'acostar-se al llatí *gravis*, i als cat. *gravelat*, *gravamen* etc.: «plau-me en-

cara parlar la llengua d'aquells savis / que ompliren l'univers de llurs costums i lleis, / la llengua d'aquells forts que acataren llurs reys, / defengueren llurs drets, / venjaren llurs *agravis*», Aribau. *Agreujar* en el sentit de 'fer més greu, empitjorar' en el tombant del segle començava a penetrar; a penes, però, en el de 'injuriar', tot i que el «Memorial de *greuges*» despertà les velles memòries; la fonda penetració d'*agraviar* («no s'*agravi*», sab? Jo no dic res per *agraviar-la*», NOller, *Pap.*, 9) està demostrada per la creació de fraseologia pròpia, com *tenir un nervi agraviat* (en aquesta acc. especial i en el terme jurídic *circumstàncies agravants*, potser s'haurien de considerar tolerables aquestes acceptacions proscriutes pel DFa.). Tan desusat era, que el mateix Fabra, en la Gramàtica de 1912, a penes gosa pre- 15 conitzar-ne l'acceptació, reconeixent com a habitual *agreujar* (així, amb e); i, sense incloure *greuge* en absolut, recomana només *tort* i *injúria* com a trad. del cast. *agravio*.

Tanmateix el mestre posava com a models les frases antigues: «Com ell se sentí axí *agreujat*, féu son testament ---», Muntaner; «no calls negun peccat ne neguna circumstància qui l'*agreuge*», Eiximenis: amb el sentit del cast. *agravar*; 1 i fa constar que també seria bo introduir-lo en el de 'fer tort', cast. *agraviar*, citant-ne els exemples antics «de açò fo molt *agreujat* lo rey de Aragó En Pere, com no ac la devanter», Desclot; «si-ls est stat desobedient --- o-ls has menyspreats o *agreujats* per ta culpa», Eiximenis; «molt stich admirada que la celsitut vostra haja de creure que --- Tiran- 20 rant hagués a dir cosa neguna qui *agreujàs* la magestat vostra, car si les orelles sues hoÿen dir res qui fos en offensa vostra, se mataria ab tot lo món», «la majestat vostra, senyor, no s'*agreuge* si no he volgut acceptat ---», JoMartorell.

Desagraviar, -iament. *Desagravi* [Belv.], calc del cast. *desagravio*; *desgreuge* és neologisme no registrat fins al DFa (ni DOrt.); no menys *desagreujar* [Vogel]. Rars *esgraviar*, *esgravi*.

Greujós com a derivat de *greuge* tingué el sentit de 'nociu, afligent': mot poc freqüent i poc conegut en oc. ant. per bé que Levy en registra algun cas («préjudiciable», PDPF); en poetes catalans el trobem en els Proverbis de Guillem de Cervera: «--- presós, / tant cant femna farà / on pus seràs *greujós*», 2 354d. El trobem després en Ausiàs: «O amadors, - en amor sentireu / que lo que més delitat vos haurà, / en molt breu temps - al revés tornarà, / e tan *greujós* - res contra vós haureu; / lo gran desig - en fastig serà més, / los vostres peus - contra -l voler iran / ---» (102.28d). Els homes de «L'Avenç» el ressuscitaren, amb un sentit influït per *saber greu* 'afligit', que no és pas el medieval: ¿potser fou degut a un malentès per part de Massó i Torrents? que és qui primer va usar-lo: «el vell va comensar a parlar am to *greujós*», *Croquis Pirinencs*, 91.

Coromines l'usà sovint en les seves dues primeres obres (si bé després, ja no, potser sentint-lo com artificial, o com si s'hagués adonat que era objecte): «el meu germà i els bons amics, que se'n